

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling. Europa
investerar i landsbygdsområden

Romboleden

22 november 2023

Romboleden

- Pilgrimsled
- Natur – Kulturhistoria – Andlighet - Hälsa
- Bergslagen, Dalarna, Härjedalen, Tydalen
- 1000 års jubileum år 2030

www.naturkartan.se/romboleden

Romboleden

Köping – Trondheim

1000 år

900 km

750 km i Sverige

30 kyrkor och kapell

Autenticitet

Arbetet med att återupprätta Romboleden har gått ut på att förbinda platser med känd, äldre, samfärdsel- och pilgrimstradition.

Där så har varit möjligt har äldst kända sträckning använts.

I övrigt är dragningen gjord med målsättningen att åstadkomma minsta möjliga ingrepp i naturen. Tillgänglighet och trafiksäkerhet har också beaktats.

Platser med kulturhistoriskt intresse skyltas.

Utifrån dessa förutsättningar har Romboleden godkänts, ur antikvarisk synpunkt, av Länsmuseet i Östersund och som S:t Olavsled av föreningen Pilgrim i Sverige.

NATIONELLT RAMVERK FÖR VANDRINGSLEDER

KVALITETSKRITERIER

- Fysisk led
- Organisering
- Upplevelse
- Service
- Kommunikation

VERKTYGSLÅDA

Realisering kvalitetskriterier

Stöddokument

- Skyltmanual
- Hållbarhet
- Anläggningar
- Avtalsmallar
- Samhällsekonomi
- Ledgradering

Nationellt system av kriterier och verktyg för utveckling av hållbara, kvalitetssäkrade och attraktiva vandringsleder för besökare och invånare.

Öppet och tillgängligt som stöd och hjälp för alla som arbetar med utveckling och förvaltning av vandringsleder.

Bidrar till höjd kvalitet och gemensam standard på vandringsleder över tid.

[Nationella friluftsmålen](#)

Haraborgsån, Västergötland
Fotograf: Lukasz Warzecha

S:t Olav eller Olof Haraldsson (995-1030)

- Viking från 12 års ålder
- Döpt i Normandie
- Norsk fylkeskung 1015
- Drevs i landsflykt 1028 och kom till Köping för att låna skepp
- I Köping blev han stadens och kyrkans skyddshelgon
- Återvände till Norge och stupade vid slaget i Stiklestad 1030
- Helgonförklarad år 1031
- Relikerna finns i Nidarosdomen, Trondheim

Vallfärds mål under medeltiden

- Jerusalem, Heliga gravens kyrka
- Rom, aposteln Petrus grav i Peterskyrkan
- Santiago de Compostena, aposteln Jakobs grav i katedralen
- Trondheim, S:t Olavs grav i Nidarosdomen
- Vadstena, Heliga Birgittas grav i Klosterkyrkan

Romboleden från Mälardalen till Trondheim

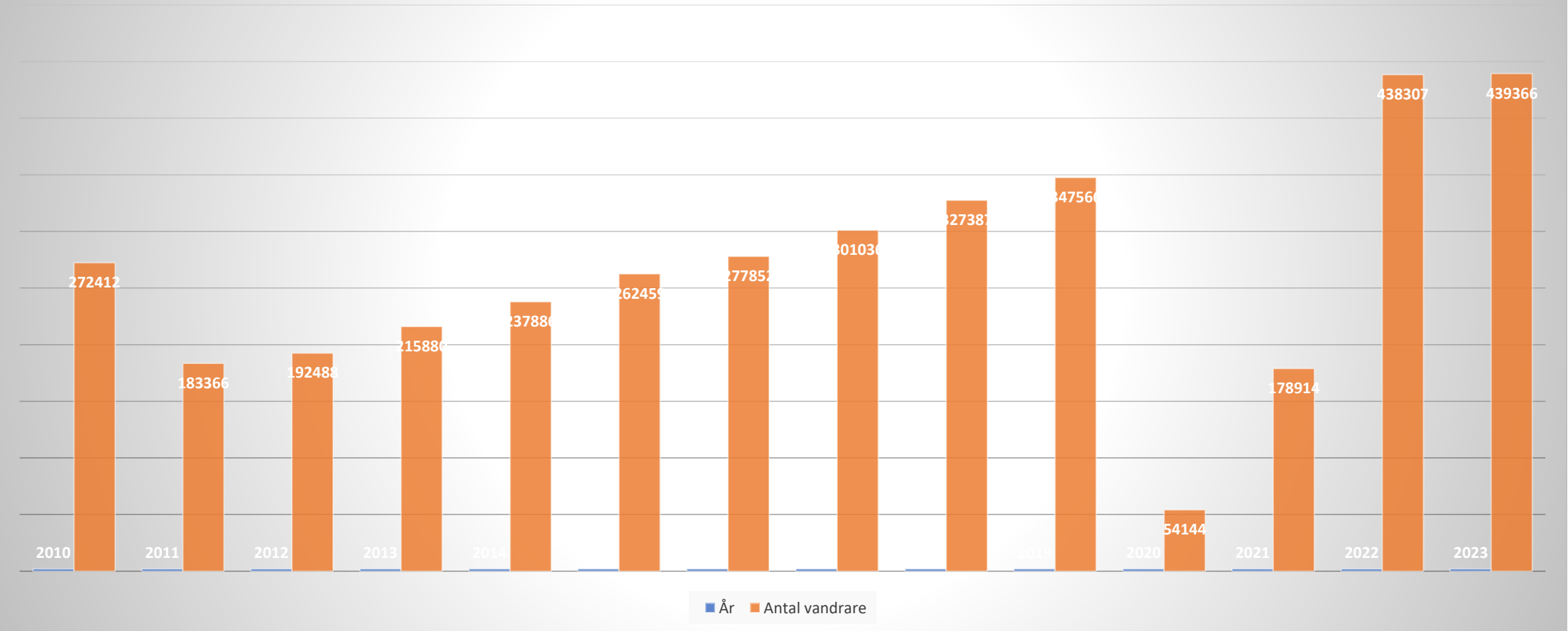

Pilgrimsrörelsen

- På 700-talet började pilgrimsrörelsen bli en drivande motor i den ekonomiska utvecklingen
- Med pilgrimsrörelsen blev Norden en del av den Europiska gemenskapen
- Åren 1150-1450 pilgrimsvandrade 20-50% av Europas vuxna befolkning
- Pilgrimsvandring som religiös handling upphörde i Sverige efter reformationen 1527 och 1544, riksdagar i Västerås

Number of pilgrims who traveled to Santiago de Compostela, Spain from 2010 to okt 2023

Källa: <https://oficinadelperegrino.com/en/statistics/>

Romboledens intressentgrupp (RIG)

VISION

Romboleden är en välkänd, attraktiv och långsiktigt hållbar historisk pilgrimsled som vänder sig till vandrare som är intresserade av historia, kultur, natur, andlighet och hälsa, med särskilt utvecklade sträckor baserade på hela kedjan "resa-bo-äta-göra" som tål högre tryck i alla hållbarhetsaspekterna.

22-23 november 2023 stormöte på Stiftsgården i Rättvik för att samtala framför allt om rustning av fysisk led maa projektmedel från Tillväxtverket

Informationstavla till alla ledentréer

- Information om hela Romboleden
- Information om delsträckorna
- Några besöksvärden lyfts fram i kartan
- Oftast med brevlåda för information, stämpel, pilgrimspass
- Kontaktuppgifter
- Frivillig ledavgift
- Allemansrätt
- Dubbletter kommer att finnas på lämpliga platser utmed delsträckorna där endast informationen "här är du" ändrats.

Romboleden

En pilgrimsled sedan 1000-talet

De näs just nu vid Romboleden, en pilgrimsled som människor började vandra under 1000-talet. Romboleden är Sveriges längsta pilgrimsled, 1460 mil lång. Den startar i Köping i Västmanland, och slutar i Trosseln vid Norges gränslinje.

De som vandrar hela leden kommer uppleva ett vackert och varierande landskap. De vandrar på gamla stier och över fjällbjörnar och långa sträckor genom skog och ängar. Det finns alla förutsättningar för att göra en lång och utmanande vandring. Hela leden är såg markerad med röd färg och blåa stier. Det finns också en blå stier för cyklar och en röd stier för hästar. Det finns också en blå stier för hästar och en röd stier för hästar.

St Olavs och vällingarna vid St Olavs kyrka i Trosseln. Det är en av de mest kända kyrkorna i Norge. Den byggdes under 1100-talet och är en av de mest imponerande kyrkorna i Norge. Den är byggd i rött tegel och har en hög och smal torn. Den är också känd för sina vällingar, som är gravstenar som liknar korsar. De är byggda i rött tegel och har en hög och smal torn.

A pilgrimage route since the 11th century

Ma consequtur repertum et, ut eos et, qui delap-
tate aut antea, acce vira coeren repulata, aut
rens. Anse pa vefolodi citat ut volupatit occubor
insapud una delotique delatandent nobis conet
exercitamina. Concoctos nam di te nomet ut fugit
anduciat usapit ut velentia aliquidiat usapit ut
velentia aliquid paratit magistilla ut arum quibde
recta dolent quia delipat conentia quia, occentit
te te que con te nam idemilibus magis delap-
tate aut aut et lab iduciat usapit ut velentia
aliquid consequtur con accento nomet Quam
lento, solentiam te nomet nometi delatandit mo
quas natempit conatempit elos con velentiam.

Ma consequtur repertum et, ut eos et, qui delap-
tate aut antea, acce vira coeren repulata, aut
rens. Anse pa vefolodi citat ut volupatit occubor
insapud una delotique delatandent nobis conet
exercitamina. Concoctos nam di te nomet ut fugit
anduciat usapit ut velentia aliquidiat usapit ut
velentia aliquid paratit magistilla ut arum quibde
recta dolent quia delipat conentia quia, occentit
te te que con te nam idemilibus magis delap-
tate aut aut et lab iduciat usapit ut velentia
aliquid consequtur con accento nomet Quam
lento, solentiam te nomet nometi delatandit mo
quas natempit conatempit elos con velentiam.

Köping-Kolsva 14 km

Ma consequtur repertum et, ut eos et, qui delap-
tate aut antea, acce vira coeren repulata, aut
rens. Anse pa vefolodi citat ut volupatit occubor
insapud una delotique delatandent nobis conet
exercitamina. Concoctos nam di te nomet ut fugit
anduciat usapit ut velentia aliquidiat usapit ut
velentia aliquid paratit magistilla ut arum quibde
recta dolent quia delipat conentia quia, occentit
te te que con te nam idemilibus magis delap-
tate aut aut et lab iduciat usapit ut velentia
aliquid consequtur con accento nomet Quam
lento, solentiam te nomet nometi delatandit mo
quas natempit conatempit elos con velentiam.

Köping-Kolsva 14 km

Ma consequtur repertum et, ut eos et, qui delap-
tate aut antea, acce vira coeren repulata, aut
rens. Anse pa vefolodi citat ut volupatit occubor
insapud una delotique delatandent nobis conet
exercitamina. Concoctos nam di te nomet ut fugit
anduciat usapit ut velentia aliquidiat usapit ut
velentia aliquid paratit magistilla ut arum quibde
recta dolent quia delipat conentia quia, occentit
te te que con te nam idemilibus magis delap-
tate aut aut et lab iduciat usapit ut velentia
aliquid consequtur con accento nomet Quam
lento, solentiam te nomet nometi delatandit mo
quas natempit conatempit elos con velentiam.

Kolsva-Hed 11 km

Ma consequtur repertum et, ut eos et, qui delap-
tate aut antea, acce vira coeren repulata, aut
rens. Anse pa vefolodi citat ut volupatit occubor
insapud una delotique delatandent nobis conet
exercitamina. Concoctos nam di te nomet ut fugit
anduciat usapit ut velentia aliquidiat usapit ut
velentia aliquid paratit magistilla ut arum quibde
recta dolent quia delipat conentia quia, occentit
te te que con te nam idemilibus magis delap-
tate aut aut et lab iduciat usapit ut velentia
aliquid consequtur con accento nomet Quam
lento, solentiam te nomet nometi delatandit mo
quas natempit conatempit elos con velentiam.

Kolsva-Hed 11 km

Ma consequtur repertum et, ut eos et, qui delap-
tate aut antea, acce vira coeren repulata, aut
rens. Anse pa vefolodi citat ut volupatit occubor
insapud una delotique delatandent nobis conet
exercitamina. Concoctos nam di te nomet ut fugit
anduciat usapit ut velentia aliquidiat usapit ut
velentia aliquid paratit magistilla ut arum quibde
recta dolent quia delipat conentia quia, occentit
te te que con te nam idemilibus magis delap-
tate aut aut et lab iduciat usapit ut velentia
aliquid consequtur con accento nomet Quam
lento, solentiam te nomet nometi delatandit mo
quas natempit conatempit elos con velentiam.

Allemansrätten – The Right of Public Access

Allemansrätten är en svensk lag som ger alla människor rätt att röra sig fritt i naturen. Den innebär att alla människor har rätt att röra sig fritt i naturen, så länge de inte skadar naturen eller stör andra människor. Detta innebär att alla människor har rätt att röra sig fritt i naturen, så länge de inte skadar naturen eller stör andra människor.

Allemansrätten – The Right of Public Access

Allemansrätten är en svensk lag som ger alla människor rätt att röra sig fritt i naturen. Den innebär att alla människor har rätt att röra sig fritt i naturen, så länge de inte skadar naturen eller stör andra människor. Detta innebär att alla människor har rätt att röra sig fritt i naturen, så länge de inte skadar naturen eller stör andra människor.

Medlemsplanering/NPS-Praktiska: 0733333333, 0733333333, 0733333333

Kontakt/Support/Praktiska: 0733333333, 0733333333, 0733333333

0733333333, 0733333333, 0733333333

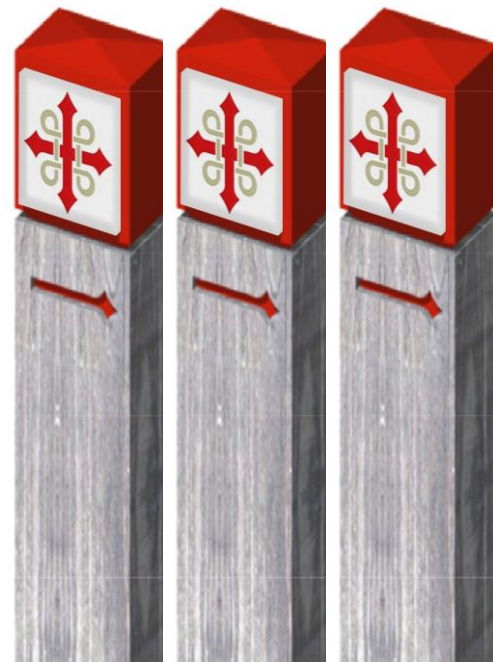
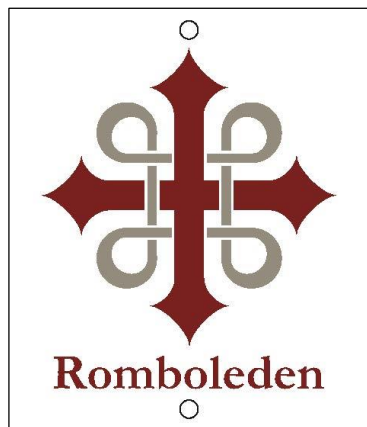
www.romboleden.se

Karta / Map

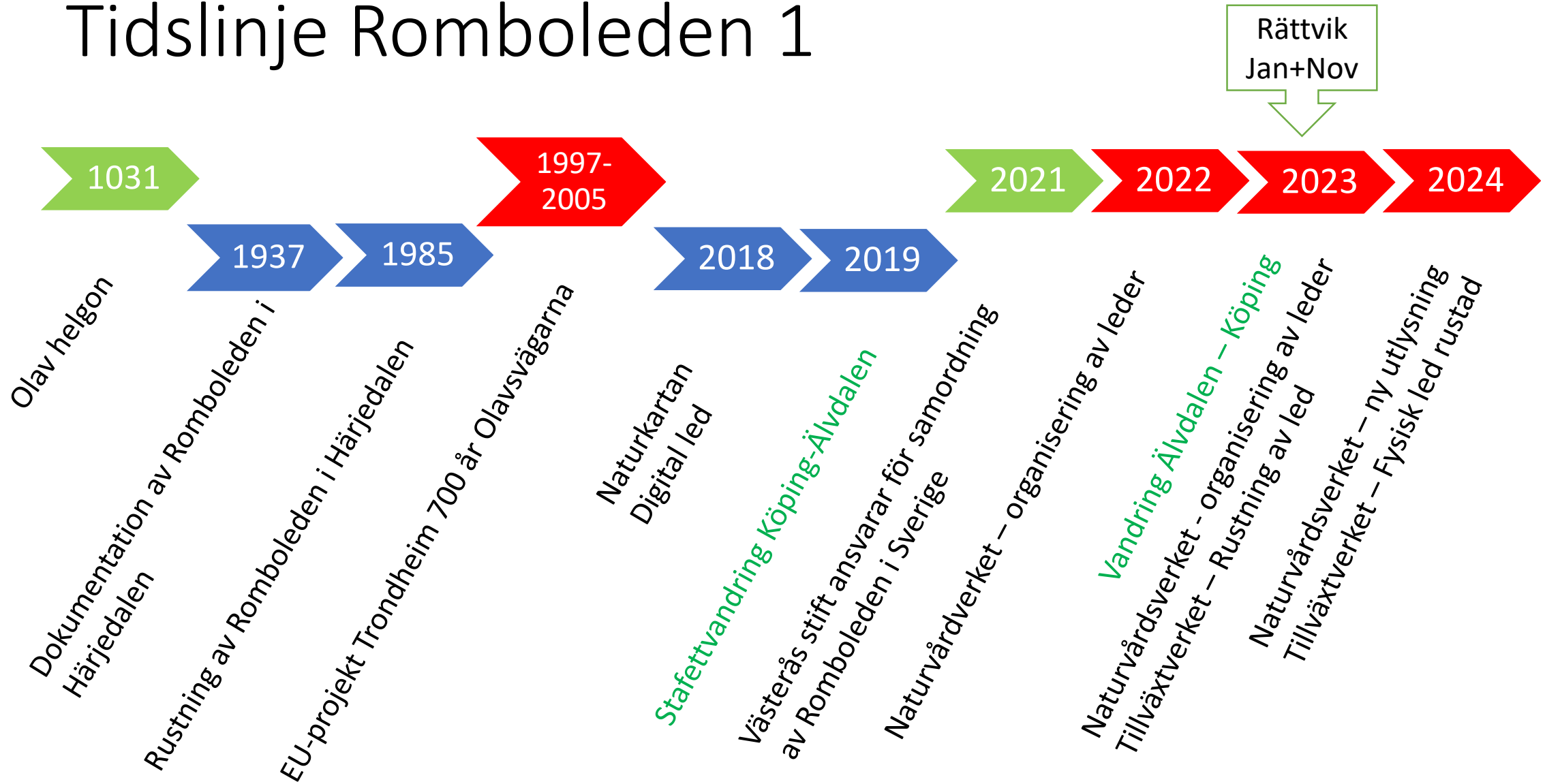
Swishas ett bildrag till medlemstjänsten

Svenska kyrkan

Fysisk led

Tidslinje Romboleden 1

Tidslinje - Vad vill vi ska hända?

2025

2026

2027

2028

2029

2030

Återinvigning av Romboleden

- **Långsiktigt hållbar** – Många involverade
- **Organisering** – låta affärsplanen leda till organisering t ex förening
- **Finansiering** - via frivillig avgift. Lokal ledsamordnare har en budget för underhåll av Romboleden
- **Information** – informationstavla som beskriver ledens dimensioner, digital karta, papperskarta, guidebok, sociala medier
- **Vandraren** - Njutvandraren och långvandraren, olika målgrupper och behov
- **Kulturhistoria** – museer, hembygdsföreningar och kyrkor
- **Hälsa** - Fysisk och psykisk hälsa samt andlighet

1000 års jubileum, 10.000 vandrare

NATIONELLT RAMVERK FÖR VANDRINGSLEDER

KVALITETSKRITERIER

- Fysisk led
- Organisering
- Upplevelse
- Service
- Kommunikation

VERKTYGSLÅDA

Realisering kvalitetskriterier

Stöddokument

- Skyltmanual
- Hållbarhet
- Anläggningar
- Avtalsmallar
- Samhällsekonomi
- Ledgradering

Nationellt system av kriterier och verktyg för utveckling av hållbara, kvalitetssäkrade och attraktiva vandringsleder.

+

=

Naturvårdsverket

Tillväxtverket

ORGANISERING

Funktioner

Ledsamordnare bör finnas för längre ledssystem.

Ledsamordnaren ansvarar för samordning av arbetet med längre leder som involverar flera ledansvariga/ledförvaltare.

Ledansvarig ska finnas för samtliga leder. Ledansvarig är huvudansvarig för led eller ledavsnitt och innehavare av skriftliga överenskommelser med markägare.

Ledförvaltare ansvarig för drift och skötsel av led eller ledavsnitt.

Ledpartner organisationer, föreningar, markägare, företag och lokalbefolkning som är engagerade i arbetet med vandringsleden.

Kvalitetsstandard

Ledsamordnare eller ledansvarig bör ha tagit fram en kvalitetsstandard för leden och förankrat denna med samtliga ledpartners. Kvalitetsstandarderna ska tydliggöra målgrupper, syfte och ambition med leden. Det ska även framgå vad som kännetecknar den fysiska leden avseende till exempel stigkvalité, märkning och skyltning, hur leden ska skötas och kvalitetssäkras, vad besökaren kan förvänta sig beträffande service och upplevelser samt hur leden ska kommuniceras.

11 HÅLLBARA STÄDER
OCH SAMHÄLLEN

12 HÅLLBAR
KONSUMTION OCH
PRODUKTION

16 FREDLIGA OCH INKLU-
DERANDE SAMHÄLLEN

Ansvarsfördelning

Ansvarsfördelningen mellan ledansvarig och övriga ledpartners bör framgå i ledens kvalitetsstandard och vara reglerad i skriftliga överenskommelser.

Rollfördelningen i ledsamarbetet bör vara beslutat av respektive organisations högsta instans.

Innehållet bör redovisa vem som ansvarar för:

- Strategisk utveckling
- Framtagande av styrdokument
- Juridiska frågor
- Samordning av arbetsinsatser
- Besiktning av leden
- Digital förvaltning
- Webbplats
- Överenskommelser med markägarna
- Försäkringsansvar
- Skötseln av leden med tillhörande anordningar
- Dialogen med besökare och andra intressenter
- Kartproduktion
- Marknadsföringsinsatser
- Eventuell affärs- och produktutveckling längs leden

Alla ledpartners bör utse en kontaktperson som ansvarar för sin organisations åtagande gentemot ledansvarig eller ledsamordnare.

Skötselplan

- Ledförvaltaren bör ha tagit fram en skötselplan för sin del av leden.
- Skötselplanen bör redogöra för hur ledförvaltaren avser att lösa den löpande skötseln samt redovisa eventuella behov av särskilda punktinsatser. Det bör framgå vad som ska göras, hur det ska göras, när skötselåtgärderna ska vara genomförda och vem som ansvarar för utförandet. Planen bör också definiera vad som ska vara gjort innan ledens huvudsakliga säsong.
- I de fall då ledförvaltaren har delegerat delar av uppdraget till annan part bör det finnas en skriftlig överenskommelse dem emellan som redovisar uppdragets omfattning, innehåll, försäkringsansvar och eventuell ersättning.
- Tillsyn och utförda åtgärder bör dokumenteras och rapporteras till den resurs som ansvarar för skötselplanen med tillhörande driftsbudget.
- Alla som arbetar praktiskt med leden bör ha genomgått en skötselutbildning.

Kontrollbesiktning och uppföljning

- För att bibehålla ledens kvalitet, är det viktigt att ledsamordnaren eller ledansvarig följer upp kvalitetskriterierna regelbundet och att det pågår ett långsiktigt arbete med kvalitetssäkringen. Detta ställer krav på att det finns ett välfungerande system för uppföljning och besiktning av leden.
- Leden bör kontrolleras årligen inför säsongsöppning. Brister och slitage ska dokumenteras och åtgärdas.
- Det bör finnas en etablerad metod för att mäta antalet besökare på leden och koppla detta till lämpliga förvaltningsåtgärder.
- Leden bör kontrollbesiktigas i fält minst vart tredje år av annan part än ledförvaltaren. Brister och slitage som framkommer under kontrollen och som behöver åtgärdas bör rapporteras in till ledförvaltaren senast sex månader före nästa säsongsöppning. Detta så att nödvändiga förbättringsåtgärder är utförda innan ledens huvudsakliga säsong.

Finansiering och budget

Det bör finnas en dedikerad ledbudget för berörda ledpartners vilken ska överensstämma med ambitionerna i ledens kvalitetsstandard.

Förankring och uppdrag

Ledansvarig och berörda ledpartners bör ha ett tydligt och långsiktigt uppdrag från sina egna organisationer.

Markägare

- Skriftliga överenskommelser bör finnas mellan berörda markägare längs leden och ledansvarig.
- Separat överenskommelse bör finnas för anordningar som t.ex. läger- och parkeringsplatser eller dricksvatten.
- Ledansvarig bör ha ett aktuellt markägarregister.
- Det bör finnas en dedikerad resurs hos ledansvarig som ansvarar för kontakterna med markägarna.
- Markägarna bör erbjudas möjlighet till dialog med representanter från ledansvarig t.ex. genom en årlig markägarträff.

Försäkring

Sakförsäkring som primärt syftar till att ersätta markägare vid skogsbrand samt ansvarsförsäkring som skyddar markägare mot skadeståndsanspråk bör finnas. Försäkring för skötselutförare bör finnas. Vem som ansvarar för försäkringar bör framgå i ansvarsfördelningen.

Digital förvaltning

- Ledens sträckning med tillhörande anordningar bör vara inlagd i kommunens GIS-system och därifrån rapporteras vidare till Lantmäteriet. Detta för att säkerställa att hänsyn till leden tas i samhällsplaneringen. Underlaget bör uppdateras årligen så att aktuella förhållanden i fält återspeglas i det digitala materialet.
- Ledansvarig eller ledsamordnare bör säkerställa att aktuella förhållanden i fält återspeglas digitalt på webbplatsen, i appar och i tryckta produkter.

Lagar

- Berörda ledpartners ska följa de lagar, regler och förordningar som påverkar arbetet med en vandringsled. Vid inplanerade åtgärder utmed befintlig led eller nyetablering ska information inhämtas om vad som gäller för den specifika platsen så att nödvändiga tillstånd eller dispenser finns innan arbetet påbörjas. Exempel på detta är samråd med Länsstyrelsen vid nyanläggning och när skyddade områden berörs eller nödvändiga bygglov från kommunen.
- Ledansvarig ska kunna visa att nödvändiga tillstånd har inhämtats.